

Czesław Rychlicki

"Per una lettura dell'Enciclica Fides et Ratio", Citta del Vaticano 1999 : [recenzja]

Studia nad Rodziną 4/1 (6), 177-180

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

III. RECENZJE I SPRAWOZDANIA

Studia nad Rodziną
UKSW
2000 R. 4 nr 1(6)

Per una lettura dell'Enciclica *FIDES et RATIO* (Quaderni de L' Osservatore Romano. Collana diretta da M. Agnes), Città del Vaticano 1999, ss. 264.

Po obszernej publikacji Papieskiego Uniwersytetu *Salesianum* w Rzymie: *Fede e ragione. Opposizione, composizione?*, (red. M. Mantovani, S. Thuruthiyil, M. Toso), Roma 1999, poświęconej Encyklice *Fides et ratio*, na włoskim rynku wydawniczym ukazała się nowa pozycja, dotycząca tego samego Dokumentu: *Per una lettura dell'Enciclica Fides et ratio*, Città del Vaticano 1999. Publikacja ta zawiera wystąpienia i komentarze do Encykliki Jana Pawła II. Teksty te ukazywały się sukcesywnie wcześniej na łamach watykańskiego dziennika *L'Osservatore Romano*.

W pierwszej części omawianej lektury znalazły się teksty wystąpień rzeczoznawców, z prezentacji Encykliki w sali Prasowej Stolicy Apostolskiej. Udział w tej prezentacji wzięli: kard. J. Ratzinger, Prefekt Kongregacji Nauki Wiary; abp J. Życiński – z Lublina; bp R. Fisichella – z Rzymu; prof. G. Cottier OP – Teolog Domu Papieskiego. Wystąpienia dotyczyły zasad i istotnych zagadnień poruszanych w Encyklice, ze szczególnym uwzględnieniem związku tych treści z kulturą ogólną naszych czasów. I tak, wystąpienie kard. J. Ratzingera skupiło się na kontekście, źródłach i aktualności Encykliki *Fides et ratio*; relacja abpa J. Życińskiego wskazywała na wpływ Papieskiej Encykliki na współczesną panoramę intelektualną; wypowiedź bpa R. Fisichelli podkreślała przyjazną relację między wiarą i rozumem, oraz ich wzajemne skierowanie na poznanie Mądrości Boga w Jezusie Chrystusie; wreszcie, aspekt filozoficzny Encykliki został przedstawiony w relacji o. G. Cottiera.

W drugiej części publikacji znajdujemy artykuły pogłębiające tematykę w aspekcie bardziej szczegółowym. Ogólnie da się zauważyć, że wypowiedzi autorów śledzą porządek argumentów przedstawionych w Encyklice.

Na pierwszym miejscu znajdują się artykuły omawiające podstawową wartość prawdy jako fundamentu relacji wiary do rozumu. Związane są one z trzema pierwszymi rozdziałami Encykliki: Objawienie Mądrości Bożej; *Credo ut intellegam; Intellego ut credam*. Aktualność Encykliki omawia G. Cottier. Mówiąc o wielu napięciach między teologią (wiarą) a filozofią (rozumem), wskazał on na wielorakie kryzysy w życiu wiary i kultury. Ta sytuacja znalazła się też u podstaw decyzji Autora Encykliki o jej napisaniu, natomiast samo przesłanie Dokumentu Papieskiego ocenia Cottier, jako zaproszenie do odkrycia właściwego powołania filozofii. Pozostając obiektywną w swoich poszukiwaniach, filozofia powinna sięgać w głąb prawdy, dochodząc aż do Prawdy Absolutnej. Stąd wypływa jej otwarcie się na wiarę i poznanie metafizyczne. W artykule *L' uomo a filosofo*, E. Berti stara się ukazać związek filozofii z naturą człowieka. Wewnętrzna wolność obydwu rzeczywistości skłania je do wzajemnego otwar-

cia się na siebie i do dialogu. Jak postawy otwarcia i dialogu winny być czymś naturalnym w człowieku, tak muszą być też naturalne w relacji jego rozumu do wiary. Relacja rozumu i wiary od strony Objawienia zajmuje się R. Fisichella (*Rivelazione: fede e ragione*). Jego istotna myśl sprowadza się do stwierdzenia, że wiara i rozum, przy zachowaniu własnej autonomii, zmierzają do odkrycia jedynej i tej samej prawdy, która nadaje sens osobie ludzkiej. Rozum znajduje w Objawieniu możliwość własnej tożsamości, przy zachowaniu wolności w poszukiwaniu prawdy, w jej penetrowaniu, aż do zawierzenia jej, uznając własne ograniczenia.

Od strony teologii biblijnej relację wiary do rozumu omawia prof. A. Vanhoye. Analizując n. 23 Encykliki profesor *Biblicum* pisze, że w zetknięciu «mądrości świata» z Mądrością Boga teologia pozostaje szeroko otwarta na poszukiwanie uniwersalnej prawdy filozofów. Unikając kontrastów z filozofią, w tym poszukiwaniu, wiara stara się wspomagać rozum w jego przygotowaniu do spotkania z Bogiem, choćby przez usuwanie braków spontanicznej religijności. Nie poddaje się ona jednak systemowi myślenia racjonalistycznego, ponieważ wymaga pełnego otwarcia nie tylko intelektualnego, ale zwłaszcza duchowego: „Głębia objawionej mądrości rozrywa ciasny krąg schematów myślowych, do których przywykliśmy, a które absolutnie nie są w stanie należycie jej wyrazić” (n. 23).

Obszerną syntezę doktryny Kościoła o relacji między wiedzą i wiarą, znajdujemy w artykule A. Leonarda, biskupa Namur, który ukazał drogę człowieka do wiary oraz związek między naturalnym zaufaniem i wiarą płynącą z Objawienia (*L'uomo in cammino verso la fede. Credenza e fede*).

Tę część rozważań zamyka artykuł P. Henriciego *La verità le verità*, w którym autor omawia różne typy prawd: prawdy występujące w życiu codziennym i w sferze badań naukowych; prawdy natury filozoficznej – poznawane rozumem naturalnym – i prawdy natury religijnej. Wszystkie formy prawdy, w świetle zasady niesprzeczności i podstawowego postulatu rozumu, osiągają swoją jedność w jedności samego Boga, Stwórcy i Odkupiciela.

Kolejne artykuły omawiają historyczną relację między Magisterium Kościoła i filozofią w rozwoju myśli chrześcijańskiej: w okresie patrystycznym, w scholastyce i czasach współczesnych, w odniesieniu do rozdziału V Encykliki. Głównymi relatorami tych zagadnień są: E. Dal Covolo (*L'itinerario dei primi secoli cristiani*), P. Gilbert (*La ricchezza della scolastica*); G.B. Sala (*Il dramma della separazione fra fede e ragione*); W. Kasper (*Gli interventi del Magistero in materia filosofica*).

Z wystąpień tych dowiadujemy się, że pozytywny wymiar metody teologicznej (*auditus fidei*) i jej aspekt systematyczno-spekulatywny (*intellectus fidei*) już w epoce patrystycznej osiągnęły stan właściwej równowagi. Świadczy to o żywotności teologii tamtej epoki. Pierwszy okres scholastyki (w. XIII) charakteryzuje przyznanie autonomii rozumowi. Znalezienie równowagi między wiarą i rozumem stało się dość poważnym problemem. W okresie tym doświadcza się mocnego napięcia intelektualnego między naturą i łaską, między logiką i rzeczywistością, a synteza obopólnego

ich wysiłku nie jest łatwa do osiągnięcia. Późna scholastyka (XVI w.) mniej zajmowała się uzgodnieniem poznania. Epoka wielkich summ teologicznych ustąpiła miejsca systemom dedukcyjnym. Neoscholastyka z kolei, usiłowała rozstrzygnąć problemy poznania i działania. Występując przeciwko pragmatyzmowi nauk, akcentowała mocno prawdę formalną. Uznawała zasadę, że człowiek nie tworzy prawdy, a jedynie „spełnia wymagania prawdy” (J 3,21), i może ją realizować poprzez działanie. Encyklika odwołuje się wyraźnie do tej idei, akcentując potrzebę udzielenia odpowiedzi na pytanie „o relację zachodzącą między faktem a jego znaczeniem – relację, która nadaje specyficzny sens historii” (n. 94).

Relacja między rozumem i wiarą prowadzi spontanicznie do relacji między teologią i filozofią. Ponieważ „Kościół nie głosi żadnej własnej filozofii ani nie opowiada się oficjalnie po stronie jakiegoś wybranego kierunku filozoficznego, odrzucając inne” (n. 49), uznaje tym samym autonomię poznania filozoficznego, również w jego kontakcie z teologią.

Ponieważ służba prawdzie nie jest jedynie zadaniem filozofii, ale jest to również zadanie Magisterium Kościoła, więc do jego podstawowych obowiązków należy krytyczna ocena tych poglądów i filozofii, które sprzeciwiają się doktrynie chrześcijańskiej¹. Kościół wielokrotnie spełniał tę funkcję, potępiając stanowisko orygenistów o preegzystencji dusz (Synod w Konstantynopolu w 543 r.), poprzez dysputy z awerroizmem (wieki średnie), potępienie fideizmu, tradycjonalizmu, racjonalizmu, semiracjonalizmu i ontologizmu (w. XIX), aż do ogłoszenia cenzur teologicznych przeciw modernizmowi, marksizmowi, ateistycznemu egzystencjalizmowi i innym współczesnym poglądom filozoficznym. Celem tych interwencji było zawsze szukanie właściwych proporcji we współpracy między rozumem i wiarą.

Ostatnia seria artykułów zawartych w omawianej publikacji odnosi się do relacji między teologią, jako nauką o wierze i filozofią. Prezentują one wymogi Objawienia chrześcijańskiego oraz zadania teologii dla jej skutecznej posługi ewangelizacyjnej. Wśród ważniejszych głosów należy odnotować relację o potrzebie filozofii dla studium teologii dogmatycznej (J.M. McDermoth); o miejscu filozofii w teologii moralnej (S. Pinckaers); o relacji między filozofią i kulturą (D. Braine); o znaczeniu Encykliki *Fides et ratio* dla ludzi nauki (abp J. Zyciński); o implikacjach pedagogicznych Encykliki (G. Savagnone); stanowisko filozofa chrześcijańskiego wobec *Fides et ratio* (T. Styczeń).

Całość zbioru komentarzy zamyka wypowiedź kard. J. Ratzingera, w której Prefekt Kongregacji Nauki Wiary podejmuje istotne zagadnienia Encykliki, lokując je w kontekście relacji między prawdą wiary chrześcijańskiej i poszukiwaniem Boga przez umysł ludzki i kulturę, w której on się wyraża.

Publikacja zasługuje na uwagę z kilku racji. Autorzy komentarzy reprezentują różne środowiska naukowe. Są wśród nich ludzie nauki i kultury. Wywodzą się oni

¹ Por. FeR, 50.

z różnych kręgów kulturowych. Dzięki tak szerokiemu spojrzeniu, ujęcie relacji wiary do rozumu nabiera większej zdolności dotarcia do szerokiego grremium czytelników.

ks. Czesław Rychlicki

Windy Dryden i Jill Milton, *Four Approches to Counselling and Psychotherapy*, London and New York 1999, 210s.

W miarę jak powstają nowe teorie i techniki poradnictwa i psychoterapii, coraz wyraźniej dostrzegana jest potrzeba jasnych i precyzyjnych prac porządkujących zarówno teoretyczne pomysły, jak i wyniki empirycznych badań.

Wydana w Londynie oraz równocześnie w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie, praca dwu wybitnych psychologów brytyjskich stanowi przejrzysty i precyzyjny podręcznik, wprowadzający do rozumienia czterech głównych ujęć poradnictwa i psychoterapii. W. Dryden, autor ponad stu prac z tego zakresu jest profesorem Goldsmiths College w Londynie, natomiast J. Mytton jest równocześnie praktykiem jako „counselling psychologist” i wykładowcą w University of East London.

Wyjaśniając tytuł pracy, rzeczą bardzo istotną jest podkreślić, że Autorzy, zgodnie z „linią British Association of Counselling”, nie uznają istotnej różnicy pomiędzy poradnictwem a psychoterapią. Uważają je za dwie formy, poziomych działań pomocowych (s. 5). Akcentują raczej podobieństwa i zbieżności, szczególnie widoczne w zakresie problemów z jakimi zgłaszają się klienci, jak też w zakresie stosowanych technik terapeutycznych. Zdaniem Autorów, różnice pomiędzy poradnictwem i psychoterapią owszem istnieją, ale są mniej istotne, dotyczą języka, nazewnictwa, utrwalonych nawyków. Stąd, jak stwierdzają, „używać będziemy obu terminów (poradnictwo i psychoterapia, doradca i psychoterapeuta) zamiennie” (s. 5).

W uzasadnieniu potrzeby dokonania wyboru czterech teorii, Autorzy wskazują na fakt, że wielka ich liczba – ponad 400 (s. 13) bardzo utrudnia zarówno profesjonalnym terapeutom, jak i studentom-adeptom rozeznanie co do wartości naukowej, jak i efektywności terapeutycznej wielu z nich. Sporo teorii odróżnia się tylko innym sformulowaniem tego samego, a niektóre z lansowanych teorii i terapii pojawiają się tylko po to, żeby „nazwisko twórcy zaistniało na naukowym rynku” (s. 13).

Motywy wyboru czterech ujęć, jest w przekonaniu Autorów – rzetelność podstaw empirycznych i ewaluacyjnych, oraz zakres ich zastosowania.

Wybrane cztery ujęcia to: psychodynamiczne (psychodynamic approach) Z. Freuda (s. 17–57), skoncentrowane na osobie (person-centered approach) C. Rogersa (s. 57–91), racjonalno-emocjonalno-behawioralne (rational-emotive-behavioral approach) A. Ellisa (s. 91–135), oraz wielomodalne (multimodal approach) A. Lazarusa (s. 135–173).

W sześciu rozdziałach Autorzy: najpierw porządkują pojęcia w zakresie poradnictwa i psychoterapii (rozd.1), omawiają cztery wybrane teorie (rozd. 2-5), oraz